

of traumatism of the services sphere was analysed. The proposed basic measures of electrical and fire safety aimed at creating the right social position of individuals for their own safety. Methodological assistance is proposed for entrepreneurs to assess the efficiency of Occupational Health and Safety Management System.

Key words: occupational safety management system in the hotel and restaurant complex, safety techniques in the hotel-restaurant complex, Methodological efficiency of Occupational Health and Safety Management System.

УДК 336.1

Аспір. А.Я. Крупка¹ – Тернопільський НБУ

НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА

Розглянуто стан та перспективи бюджетного фінансування галузі культури та мистецтва у сучасних умовах. Визначено проблемні аспекти реалізації програмно-цільового методу формування бюджету та запропоновано оптимальні шляхи вирішення задекларованих проблем. Запропоновано критерії якості виконання бюджетних програм у галузі культури і мистецтва. Розроблено нові підходи до фінансового забезпечення закладів культури та мистецтва на основі фінансування за результатами діяльності, проаналізовано систему мотивації персоналу, наявність місії, маркетингових та рекламних планів.

Ключові слова: бюджетне фінансування, програмно-цільовий метод, критерії якості.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань державної фінансової політики у сфері культури є динамічний розвиток культурного потенціалу регіонів, що забезпечує підвищення конкурентоспроможності, розвиток творчості, інновацій та соціального добробуту в суспільстві, формування орієнтації особистості та соціальних груп на цінності, що сприяють успішній модернізації суспільства. Галузь культури традиційно розглядається як ефективний інструмент з розширеного відтворення людського потенціалу, який відповідає вимогам інноваційної економіки та громадянського суспільства.

Проте скорочення бюджетних видатків в умовах кризових явищ насамперед позначається на галузі невиробничої сфери, серед яких культура і мистецтво. Саме тому нині проблема ефективності використання грошових коштів у бюджетній сфері є особливо актуальною.

Аналіз останніх публікацій. Висвітленню проблем фінансування бюджетних закладів приділено багато уваги з боку вчених-фінансистів, серед яких: В.П. Кудряшов, В.М. Опарін, Л.Н. Павлов, О.Р. Романенко, Н.С. Танклевська, В.М. Федосов, І.В. Форкун, С.І. Юрій та ін. Проте питання щодо покращення ефективності фінансування галузі культури і мистецтва потребують більш ґрунтовного відображення у науковій літературі, що визначає актуальність цього дослідження.

Метою роботи є дослідження основних проблем у галузі оцінки результативності планування та фінансування видатків бюджетної установи та визначення можливості підвищення результативності бюджетного планування.

¹ Наук. керівник: доц. Т.О. Кізима, д-р екон. наук

Виклад основного матеріалу. Особливої актуальності в умовах обмеженості фінансових ресурсів набуває програмно-цільовий метод бюджетування, що припускає розподіл бюджетних ресурсів відповідно до результатів діяльності учасників бюджетного процесу в рамках жорстких бюджетних обмежень. Певною мірою це означає спробу поширення на державний сектор принципів розподілу ресурсів, оцінки результативності та ефективності витрат, характерної для недержавного комерційного сектору. При цьому якщо в комерційному секторі прибуток є універсальним показником економічної ефективності (перевищення результатів над витратами) і кінцевої результативності (співвідношення цілей і результатів проведених витрат), то під час бюджетного планування визначити результативність бюджетних витрат будь-яким одним показником неможливо.

Запропонувати для кожного виду організацій культури кількісні показники, що адекватно характеризують результати діяльності по кожному функціональному напрямку та які можна було б покласти в основу програмно-цільового фінансування, досить важко. Тому бюджетне фінансування установ культури на основі уніфікованих кількісних показників, що характеризують результати їх діяльності, не можна розглядати в як єдиний механізм їх бюджетного фінансування, а потрібно допускати і зазвичай поєднувати з фінансуванням на основі інших методів.

Нормативи бюджетного фінансування закладів культури і мистецтва повинні визначатися з розрахунку на одиницю профільних послуг. Важливим інструментом бюджетної реформи є нормативи фінансових витрат на надання бюджетних послуг. Відступ від нормативного методу фінансування допускається у разі унікального характеру діяльності, спрямованої на збереження і розвиток культурного потенціалу. Наприклад, для музеїв методом прямого рахунку доцільно визначати обсяг бюджетного фінансування витрат на виявлення, зберігання, вивчення музейних предметів і музейних колекцій та створення постійних експозицій. На основі нормативного методу можна розраховувати обсяг бюджетного фінансування послуг, спрямованих на задоволення культурних запитів населення [1, с. 246].

Існує кілька методів визначення нормативів фінансування:

- аналітичний метод, заснований на аналізі фактичних витрат минулих періодів. Величина нормативів фінансування встановлюється відповідно до фактичного значення показників попереднього року з урахуванням індексу-дефлятора;
- нормативний метод, що базується на нормативних документах;
- метод калькуляції, що виходить із затверджених норм на основні процеси.

Основним елементом під час розрахунку нормативів фінансування є фонд оплати праці. Щоб його визначити, важливо правильно вибрати точку відліку. Це можуть бути: єдина тарифна сітка; середня заробітна плата в регіоні; рівень заробітної плати осіб відповідної професії на міжнародному ринку тощо [2, с. 97]. Після розрахунку базових нормативів фінансування доцільно використовувати систему поправочних коефіцієнтів:

- за додатковий набір споживчих властивостей послуги (проведення екскурсії в музеї іноземною мовою тощо);
- особливі умови надання послуг;

- роботу з соціально незахищеними категоріями споживачів (дітьми, інвалідами та ін.).

Установи культури повинні самостійно провести попередні розрахунки нормативів фінансових витрат на послуги, що ними надаються, причому за різними сценаріями: оптимістичний – максимальний норматив; реалістичний – середній; песимістичний – мінімальний. Оцінка результативності бюджетних витратів головного розпорядника бюджетних коштів і її підвищення передбачає:

- формування системи оцінювання результативності бюджетних витрат;
- приведення системи управління відповідно до принципів бюджетування, орієнтованого на суспільно значущі результати.

Під час оцінювання результативності діяльності установ культури необхідно чітко обґрунтувати вибору системи та структури показників (критеріїв) результативності управління. Під результативністю розуміється досягнення поставленої мети, результату. Результативність надання бюджетної послуги визначається кількістю споживачів, які отримали послугу (абсолютний показник), і часткою їх серед загальної кількості споживачів цієї послуги (відносний показник).

Велика частина керівників органів управління культурою пропонує вимірювати результати діяльності підвідомчій їм мережі показниками діяльності складових її установ культури; інша її частина – через виконання своїх функціональних обов'язків. Що стосується оцінки результатів діяльності безпосередньо закладів культури регіону, то вони можуть бути визначені за показниками, відповідно до напрямів роботи закладів культури.

На жаль, часто кінцевий результат діяльності оцінюється за такими показниками, як: кількість проведених заходів, чисельність їхніх відвідувачів тощо, хоча, зрештою, більш важливим є не сам процес надання послуги, а ті зміни в суспільній та індивідуальній свідомості, до яких він приводить.

Ці зміни проявляються:

- у вигляді поширення сталих соціальних цінностей та ідеалів;
- у формуванні способу життя;
- у встановленні соціального спокою;
- в успішній мотивації населення до праці;
- у створенні засобами культури позитивного іміджу регіону країни [3, с. 84].

У процесі оцінювання результативності необхідним є визначення взаємозв'язку між виконаними заходами цільових програм і отриманням результатів, які сприяють вирішенню відповідних завдань.

При цьому планується, що оцінка результативності бюджетних витрат буде ґрунтуватися на показниках, які характеризують:

- ступінь досягнення цілей, вирішення тактичних завдань;
- ступінь відповідності запланованому рівню витрат;
- економічну ефективність, під якою розуміється співвідношення безпосередніх результатів діяльності, результатів від отриманих і планованих програмних заходів, із витратами на їх досягнення;
- суспільну ефективність, під якою розуміється співвідношення суспільно значущого результату діяльності відносно безпосередніх результатів діяльності;

- суспільно-економічну ефективність, під якою розуміється співвідношення величини суспільно значущого результату і величини витрат на його досягнення [4, с. 55].

Отже, сьогодні існує необхідність посилення контролю за використанням бюджетних ресурсів та управління ними за допомогою переходу на бюджетування, орієнтованого на результат, адже в бюджетних установах діюча модель кошторисного фінансування не враховує результат функціонування закладів і зводить контроль бюджету лише до зіставлення відповідності планових і фактичних сум.

Ключовою проблемою бюджетного планування є не брак ресурсів, а відсутність об'єктивного критерію розподілу наявних ресурсів або ресурсів, отриманих у бюджет понад рівень минулого року, а також і критеріїв скорочення наявних видаткових зобов'язань.

Поєднання різних методів планування бюджетних витрат – нормативно-го методу і методу, орієнтованого на кінцевий результат, – з урахуванням досягнутого рівня дає змогу об'єктивно визначити потребу регіону в бюджетних коштах. Причому повністю виключається можливість впливу суб'єктивних факторів. За недостатності власних коштів необхідно регулювати процес формування доходів за допомогою податків, субвенцій, субсидій, дотацій. Така система дасть змогу здійснити принцип прозорості бюджету не тільки на папері, але й у реальному житті, оскільки створює можливість здійснення контролю як за доходами, так і за витратами бюджету, покращує управління ними.

Підвищення ефективності бюджетних витрат стає для органів державної влади ключовим завданням. Очевидно, що додаткові вкладення коштів в існуючі державні установи не приводять до поліпшення кінцевих результатів – підвищення якості та доступності бюджетних послуг для населення. Тому, необхідно реформувати бюджетний сектор, щоб перейти від фінансування самого факту існування бюджетних установ за кошторисом до фінансування кінцевих результатів їх діяльності відповідно до затверджених показників.

Існуюче кошторисне фінансування бюджетних установ орієнтоване не на споживача, а на утримання мережі установ. Саме таке положення призводить до неефективності бюджетних витрат і має бути переглянуто.

Сьогодні всі доходи бюджетних закладів, зокрема отримані від підприємницької та іншої діяльності, приносять дохід, у повному обсязі враховуються у кошторисі доходів і видатків бюджетної установи та відображаються як неподаткові доходи відповідного бюджету, отримані від використання державної власності або надання платних послуг. Таким чином, можливості бюджетної установи у витрачання коштів жорстко обмежені бюджетним законодавством (передбачено вичерпний закритий перелік напрямів видатків, забороняється нецільове використання коштів тощо). Реструктуризації бюджетного сектору може передбачати для бюджетних установ ширші можливості з використання позабюджетних доходів і одночасно зміна форм бюджетного фінансування, а саме: поступова відмова від кошторисного фінансування; перехід до програмно-цільового фінансування, що забезпечує виконання державних зобов'язань; розміщення на конкурсній основі державного соціального замовлення; впровадження методів бюджетування, орієнтованого на результат.

Ознакою, що характеризує механізм фінансування установи з результату його діяльності, є необхідність доведення процесу до певного логічного результату – забезпечення безперервної якісної роботи установи в умовах ринкової економіки. На рисунку наведено можливий варіант схеми фінансування освітніх установ.

Рис. Схема фінансування закладів культури і мистецтва за результатами діяльності

Безумовно, наведена схема розглядається як загальна, однак описує процес надання бюджетних коштів закладам культури і мистецтва за допомогою наведеного ланцюжка.

Для отримання достовірної комплексної оцінки ефективності діяльності установ сфери культури можна запропонувати таку систему оцінок:

1. Оцінка соціальної ефективності. Соціальна ефективність пов'язана з соціальним завданням, для вирішення якого і було створено установу, яка отримує бюджетне фінансування. Соціальна ефективність – індикатор, що показує здатність установи досягати поставлені перед нею соціальні та суспільно значущі цілі. Організації культури можуть брати участь в реалізації програми вдосконалення соціального капіталу товариства. Багато проблем сучасного суспільства пов'язані саме з якістю людських ресурсів.
2. Оцінка економічної ефективності. Щодо оцінки ефективності використання бюджетних коштів можна запропонувати показники оцінки якості бюджетних вкладень, що розраховуються як співвідношення витрат бюджету за звітний період до найбільш важливих показників соціальної ефективності. Якщо перед бюджетною установою ставиться завдання скорочення бюджетних витрат і переходу на принципи самофінансування власних проєктів, то можна ввести показник комерційної активності та розрахувати його як відношення власних (зароблених) грошових коштів до бюджетних коштів. Як мотиваційну мету на перехідний період можна запропонувати індикатор "1+1" – тобто на одну зароблену гривню бюджетна установа буде доуватися ще на одну гривню з бюджету [5, с. 241].
3. Оцінка організаційної ефективності. З аналізом економічної ефективності тісно пов'язаний аналіз організаційної ефективності бюджетної установи, який особливо важливий за умови прагнення установи культури виявити свої приховані резерви, сильні та слабкі сторони.

Під час дослідження організаційної ефективності варто виявляти: чи працює заклад за сучасними кадровими технологіями; чи має вона чітку структуру – затверджені посадові інструкції, ясну форму обліку і контролю діяльності; чи здійснює комп'ютеризований бухгалтерський і кадровий облік; чи має

програму щодо роботи з персоналом. Потрібно проаналізувати і систему мотивації персоналу, наявність і усвідомлення власної місії, власного стилю, маркетингових та рекламних планів, програми щодо організації зв'язків з громадськістю та роботи з клієнтами [6, с. 308].

Отже, оцінка зазначених видів ефективності: соціальної, економічної та організаційної дає змогу представити повністю діяльність бюджетної установи за розглянутий період, результати якої можна застосовувати для порівняння діяльності з іншими закладами, що працюють в різних умовах. За значеннями показників ефективності влади різних рівнів можуть приймати рішення про продовження, збільшення або скорочення виділеного фінансування.

Головна мета від фінансування з результату полягає в придбанні додаткових конкурентних переваг, яка дасть змогу реалізувати основні стратегічні цілі: ефективне використання фінансових коштів; підвищення якості надання послуг; підвищення капіталізації.

Внаслідок такого фінансування за результатами діяльності з'являться синергетичний ефект:

- раціональне використання ресурсів: збільшення мотивації у керівника установи, залучення нових технологій, мінімізація упущеної вигоди;
- підвищення інвестиційної привабливості: збільшення капіталізації, поліпшення менеджменту, зростання вартості активів [7, с. 14].

Висновки. Система критеріїв якості є раціональною, оскільки вона дає змогу залучити в галузь працівників із високою професійною кваліфікацією, підвищити якість, розширити спектр послуг, що надаються установами. Фінансування установ за результатами їх діяльності повинно позитивно відобразитися на якості вітчизняної системи освіти, і дасть потужний мотиваційний поштовх для установ. Із застосуванням критеріїв якості, заклади почнуть намагатися брати участь у різних заходах, старанніше працювати з потенційними споживачами культурних послуг.

Література

1. Кудряшов В.П. Курс фінансів : навч. посібн. / В.П. Кудряшов. – К. : Вид-во "Знання", 2008. – 431 с.
2. Кириленко В.В. До питання про суть і функції фінансової політики держави / В.В. Кириленко // Світ фінансів : зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 4 (13). – С. 94-99.
3. Фінанси : підручник / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во "Знання", 2012. – 687 с.
4. Орлатий М.К. Зарубіжний досвід управління розвитком соціальної інфраструктури / М.К. Орлатий, Т.В. Гоголь // Науковий вісник Академії муніципального управління : зб. наук. праць. – 2011. – № 3. – С. 51-57.
5. Танклевська Н.С. Концептуальні основи формування фінансової політики розвитку сільського господарства країни / Н.С. Танклевська // Вісник СевНТУ : зб. наук. праць. – Сер.: Економіка і фінанси. – 2012. – Вип. 130. – С. 241-245.
6. Фінанси: курс для фінансистів : навч. посібн. / за ред. В.І. Оспішцева. – К. : Вид-во "Знання", 2008. – 567 с.
7. Карлова В.В. Державна політика у сфері культури: сутність та особливості реалізації в сучасних умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 – "Теорія та історія державного управління" / В.В. Карлова; Укр. Акад. держ. упр. при Президенті України. – К., 2003. – 17 с.

Крупка А.Я. Направлення модернізації системи фінансового забезпечення учреждений культуры и искусства

Рассмотрены состояние и перспективы бюджетного финансирования отрасли культуры и искусства в современных условиях. Определены проблемные аспекты реализации программно-целевого метода формирования бюджета и предложены оптимальные пути решения задекларированных проблем. Предложены критерии качества выполнения бюджетных программ в области культуры и искусства. Разработаны новые подходы к финансовому обеспечению учреждений культуры и искусства на основе финансирования по результатам деятельности, проанализирована система мотивации персонала, наличие миссии, маркетинговых и рекламных планов.

Ключевые слова: бюджетное финансирование, программно-целевой метод, критерии качества.

***Krupka A.Ya.* Some Trends for the Modernization of Financial Support of Cultural And Art Institutions**

The state and prospects of budget financing of arts and culture in today's environment are studied. Some aspects of PPB method of budgeting and proposes for the best solutions to the declared problems are identified. The criteria of quality of budget programs in arts and culture are proposed. A new approach to financial security institutions of culture and the art-based funding for performance is developed; the system of motivation of personnel, presence of mission, marketing's and publicity plans, is analysed.

Key words: financing, target-oriented method quality criteria, art and culture.

ДО ВІДОМА АВТОРІВ СТАТЕЙ

Під час підготовки статей до збірника науково-технічних праць "**Науковий вісник НЛТУ України**" радимо авторам дотримуватись таких рекомендацій.

Вимоги до оформлення. Обсяг тексту статті – 8-16 сторінок. Мова публікації – українська, російська чи англійська. Формат паперу – А4, поля документа – 2 см по периметру. Електронний варіант потрібно створювати за допомогою текстового редактора MS Word 2003, або використовувати редактор Word молодших версій, але документ зберігати у форматі *.doc. Шрифт – Times New Roman, розмір – 14 points, рядки – через 1.5 інтервали.

Вимоги до структури статті. На початку статті обов'язково проставляють індекс УДК (Універсальної десятикової класифікації), в заголовку українською мовою зазначають: вчене звання, ініціали і прізвище автора (або авторів), науковий ступінь, назва закладу, в якому виконано роботу, назва статті, анотація та ключові слова. Далі – російською та англійською мовами: ініціали і прізвище автора (або авторів), назва статті, анотація та ключові слова. (кожна анотація має бути не меншою ніж 500 знаків).

Автор поданої до друку статті повинен чітко уявити коло читачів, на яке він розраховує. Рекомендуємо дотримуватись деяких загальних правил побудови науково-технічної статті: чітко і зрозуміло сформулювати постановку задачі; доступно викласти методику її розв'язання; зробити висновки – науковцям або дати практичні рекомендації – виробничникам. Наукова праця повинна містити необхідні характеристики описаних конструкцій чи схем, але в ній не має бути ні зайвого опису історії питання, ні відомих з підручників ілюстрацій, даних, математичних викладок.

У процесі підготовки рукопису необхідно користуватися науково-технічними термінами відповідно до чинних стандартів на термінологію, наведений матеріал не повинен дублювати таблиці. Скорочення слів, імен, назв у тексті статті не допускаються. Можливе використання тільки загальноприйнятих скорочень – мір (тільки після цифр), хімічних, фізичних і математичних величин. Назви установ, підприємств, марки механізмів і т.ін., що згадуються в тексті статті вперше, необхідно писати повністю (вказуючи в дужках скорочену назву); надалі цю назву можна наводити у скороченому вигляді.

У таблицях необхідно точно вказувати одиниці фізичних величин, у назвах граф слова скорочувати небажано. Таблиці потрібно виконувати переважно вздовж листа з максимальною насиченістю інформації в рядках. Надто громіздких таблиць складати не рекомендується.

Фотографії та рисунки до статті дозволяється подати у окремому файлі у форматі *.cdr, *.tif або *.jpg, 300 dpi, b/w або Grayscale) чи оформлених у середовищі MS Excel. Зверніть увагу, що вони будуть надруковані у чорно-білому варіанті. У тексті статті посилання на ілюстрації беруть в круглі дужки, позиції на рисунках розташовують за годинниковою стрілкою і вони повинні відповідати наведеним у тексті. Окремо подані ілюстрації потрібно на зворотному боці пронумерувати і підписати олівцем.